

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย

Guidelines to the debt problems of farmers in Thailand

นิกร ยาอินตา*

Nikorn ya-inta

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยพบว่าสถานการณ์หนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรไทยเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆทำให้คุณภาพชีวิตและความสุขเกษตรกรหายไปอย่างมากเพราะพฤติกรรมการดำเนินชีวิตอันตั้งอยู่บนความประมาททำให้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยนั้น ไม่สามารถจะแก้ไขได้ในระยะเพียงสั้น ๆ ซึ่งปัญหาที่ค้นพบมากที่สุด 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ การดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด 2. ขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเงิน 3. สถานการณ์ฉุกเฉินแบบไม่คาดฝัน และ 4. หวังรวยทางลัดทำให้ภาครัฐจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนให้มากที่สุด เช่น โครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรโครงการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบโครงการไปรษณีย์เพื่อสินเชื่อรายย่อย และโครงการอาสาสมัครที่ปรึกษาทางการเงินครัวเรือน (หมอหนี้) เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถจะทำให้การจัดการหนี้สินลดลงไปได้จึงทำให้ภาครัฐต้องกำหนดมาตรการการลดพฤติกรรมเสี่ยงทางการดำเนินชีวิตของเกษตรกร มาตรการการเพิ่มองค์ความรู้และการศึกษาในการจัดการเงินอย่างเป็นระบบรวมทั้งเพิ่มวินัยในการชำระหนี้สิน การจัดตั้งกองทุนสำหรับการจัดสวัสดิการของเกษตรกรไทยให้เหมือนกับข้าราชการ และมาตรการลดความอยากได้ อยากมีในการทำงานสบายเพื่อร่ำรวยทางลัดโดยเฉพาะการเล่นการพนัน การค้าขายสิ่งผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม

คำสำคัญ: การแก้ไขปัญหาหนี้สิน, เกษตรกรไทย

Abstracts

This article aims to analyze the debt problems of farmers in Thailand found that the liabilities of households of farmers in Thailand's ever-increasing quality of life and happiness, farmers lost because lifestyle habits, which is located on. Bender made the debt problem cannot be solved, Thailand's agriculture is only a short-term problem, which

---

* นักวิชาการอิสระ บริษัทนิกรเทคโนโลยีการเกษตร

is most commonly found four major groups, including lifestyle mistakes 2. Lack of knowledge about money management. 3. Emergency unexpected. 4. Hope rich quick Making public sector projects to reduce household debt, much like the restructuring and rehabilitation of farmers. The issue debt Project Offices to retail Volunteer and Financial Advisor Services (Doc debt), but was still able to make a deal possible debt reduction, the government must adopt measures to reduce the risk of living of farmers. Enhancing knowledge in money management system. As well as increase the discipline to pay off debt. The establishment of a fund for the welfare of the common agricultural commissioner Thailand. And measures to reduce cravings you have to work a shortcut to riches by betting. The trade is illegal and immoral.

Key words: The debt problems, farmers in Thailand.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดในแต่ละวันโดยการสร้างความสะดวกสบายผ่านการใช้เงินเป็นทุนในระบบตลาดเสรีหรือระบบทุนนิยม ซึ่งหมายความว่าในปัจจุบันโลกได้ใช้เงินเป็นตัวแทนเพื่อการซื้อขายทรัพยากรทั้งหมด ซึ่งหากใครมีทุนน้อยหรือมีเงินน้อย อาจเกิดความทุกข์ในการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพอย่างยากลำบาก ทำให้มนุษย์ทุกต่างทำงานอย่างหนักเพื่อแลกกับการได้เงินมาจุนเจือตนเองและครอบครัวให้ได้รับความสุขอรรถภาพของแต่ละคน แต่กระนั้น ผู้คนจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่สามารถจะใช้ความสามารถ ศักยภาพของตนเองให้ก้าวทันต่อโลกยุคปัจจุบันทำให้เกิดความลำบากในการชีวิตจึงต้องกู้หนี้ยืมสิน จนไม่สามารถจะปลดปล่อยหนี้สินที่มีอยู่หมดไป พร้อมทั้งหนี้วงจรของหนี้ใหม่ก็คืบคลานเข้ามาจนกลายเป็นปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นหนี้สินจึงเป็นมวลรวมของคุณภาพชีวิตและความสุขในการดำเนินชีวิต หากคนไทยในประเทศมีหนี้สินมากก็ทำทราบว่าคุณภาพชีวิตและความสุขของคนไทยลดน้อยลงหรือไม่มีความสุขนั่นเอง สามารถสะท้อนออกมาให้เห็นกันได้หลายทาง ซึ่งดัชนีชี้วัดความสุขที่สำรวจตรวจตรากันออกมาเป็นตัวเลขและผลวิเคราะห์ และการสำรวจเงินในกระเป๋าต่อภาระรายจ่ายกับหนี้สิน ซึ่งตัวเลขล่าสุด ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดเผยผลสำรวจสภาพหนี้ครัวเรือนระหว่างวันที่ 14-20 กรกฎาคม 2557 พบว่า มีปัญหาหนี้สินรุนแรงมากที่สุดนับตั้งแต่ได้สำรวจเมื่อปี 2549 หรือในรอบ 9 ปี โดยภาระหนี้ของครัวเรือนในปี 2557 คิดเป็นสัดส่วน 74.8% เพิ่มขึ้นจากปีก่อนที่มีสัดส่วน 64.6% และจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ที่ 219,158.20 บาท เพิ่มขึ้น

จากปีก่อน 16.1% แบ่งเป็นหนี้ในระบบ 50.1% และหนี้นอกระบบ 49.1%¹ แนวโน้มหนี้ครัวเรือนไทยในปี 2558 คาดว่ายังขยับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง²ซึ่งเป็นผลมวลรวมความทุกข์ของสังคมที่จะต้องดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงปากท้องอย่างไม่ที่สิ้นสุดโดยเฉพาะคนยากจนไม่มีต้นทุนจึงต้องรับสภาพแห่งชะตากรรมกับปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาอย่างต่อเนื่องก็เพราะคนไทยยังขาดบางสิ่งบางอย่างไปจากการดำเนินชีวิตนั้นโดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ผิดพลาดและไม่มีความรู้ให้ก้าวทันต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งปัญหาหนี้ของเกษตรกรไทยที่ค้นพบมากที่สุด 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. การดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด เช่น ฟุ่มเฟือย สรุ่ยสร้อย ไม่เก็บออมไม่ลำดับความสำคัญของการใช้จ่ายไม่ยอมจ่ายหนี้ ไม่จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย 2. ขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเงิน เช่น ไม่วางแผนการเงินขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสัญญาและเงื่อนไขการกู้ และละเลย “สิทธิและหน้าที่” ในฐานะที่เป็นผู้ใช้บริการทางการเงิน 3. สถานการณ์ฉุกเฉินแบบไม่คาดฝัน เช่น เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันแต่ไม่มีเงินออมเพื่อเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่นขาดเจ็บต้องรักษาตัวตกงาน น้ำท่วม ป่วย และ 4. หวังรวยทางลัดเช่น ชอบเล่นการพนันตกเป็นเหยื่อภัยทางการเงินได้ง่าย³ เป็นต้น จึงเป็นที่มาของการเป็นหนี้สินอย่างมาก

ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่ครอบคลุมเกษตรกรแทบจะทุกหลังคาเรือนและรายได้ที่เกิดจากการผลิตภาคการเกษตรของครัวเรือนไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้สินรวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆในชีวิตประจำวันของสมาชิก แต่เนื่องจากเงื่อนไขที่เป็นศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิตสำคัญเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรม เงื่อนไขของกลุ่มองค์กรและกลุ่มอาชีพเป็นเงื่อนไขของศักยภาพของแกนนำชุมชนและเกษตรกรในการปรับตัว ทำให้การแก้ไขปัญหาหนี้สินประสบความสำเร็จ ผ่านกระบวนการดำเนินการ 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการลดต้นทุนการผลิต ประกอบไปด้วย การแลกเปลี่ยนแรงงาน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ปุ๋ยพืชสด หรือสารชีวภาพ การเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหารของดิน 2) กิจกรรมการกระจายความเสี่ยง ประกอบไปด้วย การลดพื้นที่เพาะปลูก การปลูกพืชแบบผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ผสมผสาน 3) กิจกรรมการเพิ่มรายได้ ประกอบไปด้วย การแปรรูปผลผลิต การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เสริมรายได้ รายได้ โดยส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวพันธุ์ดี (ข้าวปลอดสารพิษ) เพื่อไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายส่งเสริมให้ตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ในตำบลและ 4) กิจกรรมการลดรายจ่าย โดยต้องมีการหลักเศรษฐกิจพอเพียงมา

---

¹ ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, หนี้สินของคนไทย, หนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก, ฉบับวันศุกร์ที่ 25 กรกฎาคม 2557.

² ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, กสิกรไทยคาดหนี้ครัวเรือนปี 58 เพิ่มขึ้นในอัตราชะลอกลงกว่า 5 ปี ที่ผ่านมา, หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, ฉบับวันพฤหัสบดี ที่ 31 มีนาคม 2559.

³ พิสิทธิ์ โชติวัฒนกุล, หนี้สินครัวเรือน, การประชุมเชิงปฏิบัติการแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาบ้านครอบครัวพ.ศ. 2557 – 2564 สู่อการปฏิบัติ, ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2557, หน้า 9-10.

ใช้ในการดำรงชีวิตรวมถึงการสร้างเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ⁴ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินของภาคเกษตรกรจะต้องทำให้เกิดการปรับตัวในการทำเกษตรกรรมรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้วิถีชีวิตแบบเก่าดังเช่นอดีตที่ผ่านมา ด้วยการบูรณาการศาสตร์การผลิตอุตสาหกรรมเกษตรให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นเพื่อลดต้นทุน ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นให้มากที่สุด รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการหนี้สินโดยภาครัฐจะต้องเข้ามาอำนวยความสะดวกในด้านความรู้อย่างจริงจัง และมีเมตตาธรรมปราศจากแรงกดดันจากนายทุนทั้งในระดับท้องถิ่นและนายทุนระดับ นอกจากนี้อาจจะส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ให้มากที่สุด เช่น จากที่เคยใช้สารเคมีจะต้องเปลี่ยนเป็นสารชีวภาพมากยิ่งขึ้นหรือวัตถุดิบที่สามารถนำมาจัดการเพื่อการทำเกษตรกรรมอย่างปลอดภัยในชีวิตของผู้บริโภคจึงน่าจะเป็นมิติการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บททวนวรรณกรรมการจัดการหนี้สินของเกษตรกรในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ของกลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจสำนักงานสถิติพยากรณ์สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าครัวเรือนเกษตรมีสัดส่วนการเป็นหนี้ลดลง แต่มูลค่าหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกลับไม่ได้ลดลงแต่อย่างใดซึ่งสาเหตุใหญ่อาจเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคอาจไม่มีเหตุผลในการตัดสินใจบริโภคภายใต้ปัจจัยบางอย่าง อาทิ ความไม่จริงใจทำให้ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนการบริโภคจนกลายเป็นปัญหาหนี้สินส่วนตัว⁵ แต่บางครั้งการก่อหนี้จะเป็นปัญหาเชิงครัวเรือนที่มีผลต่อความต้องการบริโภคไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงขนาดของครอบครัว และอายุของหัวหน้าครอบครัวก็ตาม⁶ ย่อมมีผลต่อการเกิดหนี้สินเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปดังนั้นการที่จะแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้นั้น จำเป็นต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นตัวเกษตรกรเองก็ต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนอาจดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนภาคการเกษตรที่มีความสามารถในการชำระหนี้ หรือมีสัดส่วนหนี้สินเกิน ๑๐% ของรายได้ รวมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างอาชีพแก่ครัวเรือน มีการปล่อย

⁴ มานิตย์ สิงห์ทองชยันและระติมา ภูริรุ่งภิญโญ, การบริหารจัดการหนี้สินภาคครัวเรือนตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าอ้ออำเภอปานะ จังหวัดอุทัยธานี, การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557, "Rethink: Social Development for Sustainability in ASEAN Community" 11-13 มิถุนายน 2557, หน้า 337.

⁵ Pischke, J. S. **Individual Income**, (Incomplete Information and Aggregate Consumption. *Econometrica*. 1995), pp. 805-40.

⁶ Modigliani, F. **Life Cycle**, Individual Thrift, and Wealth of Nations, (*American Economic Review*, 1986), pp. 297 – 313.

สินเชื่อให้กลุ่มครัวเรือนที่ต้องการประกอบอาชีพ และส่งเสริมให้จัดตั้งธนาคารภาคประชาชน หรือ จัดตั้งสหกรณ์ท้องถิ่น ซึ่งมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการธนาคารแก่ประชาชน จัดให้มีการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน รวมทั้งควรมีการสร้างระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมประชาชนในทุกสาขาอาชีพ ทุกกลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย เพื่อให้มีหลักประกันในการดำรงชีพ อาจเป็นระบบสวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในยามที่จำเป็นและชดเชยความสูญเสียอันเกิดจากความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิตในรูปแบบต่างๆ เช่นสวัสดิการสังคมเพื่อบรรเทาหรือชดเชยการตกงาน เจ็บป่วยและการเกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยได้เร่งบรรเทาผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจไทยให้แก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อยและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบพร้อมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานราก เช่น ผ่านมาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลและมาตรการกระตุ้นการลงทุนขนาดเล็กของรัฐบาล รวมถึงการสนับสนุนเงินทุนให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองภายใต้โครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพระราชรัฐเพื่อใช้ในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน

นอกจากการสร้างสมดุลให้กับระบบเศรษฐกิจโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นแล้วรัฐบาลยังคำนึงถึงการวางรากฐานแก่เศรษฐกิจไทยให้มีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนผ่านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาโครงสร้างอุตสาหกรรมใหม่ให้กับประเทศโดยมีมาตรการการเงินการคลังเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs) และมาตรการสนับสนุน 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายในการเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต ทั้งการลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพที่มีอยู่แล้วในประเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายผลิตซึ่งจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะสั้นและระยะกลางและการลงทุนและพัฒนาในอุตสาหกรรมใหม่เพื่อเปลี่ยนรูปแบบสินค้าและเทคโนโลยีที่สร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงให้แก่ประเทศ ควบคู่กันไปด้วยโฆษกกระทรวงการคลัง กล่าวสรุปว่า “กระทรวงการคลังยังคงเดินหน้าเสริมความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจ โดยดูแลทุกภาคส่วน ควบคู่กับการวางรากฐานให้กับเศรษฐกิจในระยะยาว เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทยอย่างยั่งยืน”⁷ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การเพิ่มมาตรการต่าง ๆ ยังมีข้อจำกัดในระบบกลไกมากมายที่ไม่สามารถจะทำให้ประชาชนคนไทยที่มีพื้นหลังภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมสามารถปลดทุกข์เรื่องหนี้สินทั้งในระบบ และนอกระบบได้อย่างยั่งยืนจริงๆ ทำให้เกิดทุกรัฐบาลที่ผ่านมายังคงทำงานเพื่อการเยียวยา และแก้ไขปัญหาหนี้กันอย่างต่อเนื่องซึ่งหากดูตามมิติคณะรัฐมนตรีกับสำนักเลขาธิการ

---

⁷ กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจสำนักสถิติพยากรณ์, พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2554, รายงานการศึกษา, (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555), หน้า 63.

⁸ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, สถานการณ์หนี้ครัวเรือนไม่เป็นอุปสรรคต่อมาตรการสนับสนุนเศรษฐกิจ, ข่าวกระทรวงการคลัง วันที่ 11 มีนาคม 2559. (เอกสารอัดสำเนา).

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมหรือหลายครั้งเพื่อกำหนดเป็นมาตรการลดหนี้สินภาคประชาชนโดยกำหนดเป็นโครงการต่างๆ มากมาย ได้แก่ 1. โครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร 2. โครงการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ 3. โครงการไปรษณีย์เพื่อสินเชื่อรายย่อย (ช4.) โครงการอาสาสมัครที่ปรึกษาทางการเงินครัวเรือน (หมอหนี้)⁹

ทั้ง 4 มาตรการมีการศึกษานโยบายภาครัฐในการบริหารหนี้ในระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานครของประสงค์ พูนธเนศ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยต่างๆ ด้านนโยบายภาครัฐในการบริหารหนี้ในระบบในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่สามารถนำไป ปฏิบัติอย่างได้ผลเว้นแต่ปัจจัยด้านมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายและปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมส่งเสริมการนำ นโยบายไปปฏิบัติ¹⁰ ดังนั้น ทางด้านธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้กำหนดการเพิ่มขึ้นของรายได้ครัวเรือนและการมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินในบริบทของรพท. ที่จะสามารถดำเนินการได้ คือ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทางการเงินผ่านเครื่องมือต่างๆ ซึ่งเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญคือ การทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะช่วยลดความต้องการที่เกินความจำเป็น ลดปัญหารายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และเพิ่มเงินออม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดการก่อหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคได้ และมุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจทางการเงินแก่กลุ่มที่มีรายได้ประจำแต่ไม่สูงมากนัก โดยใช้ช่องการประชาสัมพันธ์ผ่านทางบุคคลในครอบครัว สาขานาการพาณิชย์ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และตำรวจ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะช่วยกระจายความรู้ความเข้าใจทางการเงินไปสู่สาธารณะชนในวงกว้างต่อไปได้¹¹ ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการใช้เงินหรือการจัดการเงินจะช่วยลดภาระการอุปโภคบริโภคได้มากขึ้นที่ไม่ทำให้เกิดหนี้สินล้นพ้นตัว จึงทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขับเคลื่อนผ่านจุดสำคัญเพื่อการกระจายองค์ความรู้เหล่านี้ไปสู่การไม่มีหนี้สินในอนาคตอันใกล้

การศึกษาหลักวิชาการที่ได้นำเสนอกลไก และกระบวนการจัดการหนี้สินได้มีผลงานอย่างมากที่สามารถทราบถึงต้นสายปลายเหตุของการเกิดหนี้แต่กระนั้น คำถามอาจจะเป็นสิ่งที่ยังยืนได้จากการศึกษาของชนิษฐา วนะสุขจุพรัตน์ โฆษะโก และภาวนิศร์ชวัลลศศึกษาเกี่ยวกับหนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า ควรส่งเสริมวินัยทางการเงินทั้งด้านการใช้จ่ายและการออม ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนมีแหล่งรายได้ที่หลากหลายควรส่งเสริมและถ่ายทอด

---

⁹ สำนักบริหารงานสารสนเทศสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,ประมวลผลข้อมูลและมติคณะรัฐมนตรี, 2544, หน้า 1-7. (เอกสารอัดสำเนา)

¹⁰ ประสงค์ พูนธเนศ, นโยบายภาครัฐในการบริหารหนี้ในระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร,วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ 32, ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2556, หน้า 210.

¹¹ จารุมาส ปลารัตน์และกมลทิพย์ ละออกิจ, หนี้ครัวเรือนภาคเหนือ: ทางออกด้วยการให้ความรู้ทางการเงิน, (กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2558), หน้า 6.

แนวคิดครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารหนี้เพื่อเป็นต้นแบบและสร้างแรงบันดาลใจแก่ครัวเรือนอื่น¹² สอดคล้องกับงานวิจัยของมานิตย์ สิงห์ทองชัย และระติมา ภูริรุ่งภิญโญ เรื่อง การบริหารจัดการหนี้สินภาคครัวเรือนตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าอ้ออำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จากการศึกษาแนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จผ่านกระบวนการ 4 กิจกรรม ได้แก่ 1. กิจกรรมการลดต้นทุนการผลิต ประกอบไปด้วย การแลกเปลี่ยนแรงงาน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำปุ๋ยพืชสด หรือสารชีวภาพ การเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหารของดิน 2. กิจกรรมการกระจายความเสี่ยง ประกอบไปด้วย การลดพื้นที่เพาะปลูก การปลูกพืชผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ผสมผสาน 3. กิจกรรมการเพิ่มรายได้ ประกอบไปด้วย การแปรรูปผลผลิต การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เสริมรายได้โดยส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวพันธุ์ดี (ข้าวปลอดสารพิษ) เพื่อไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย ส่งเสริมให้ตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ในตำบลและ 4. กิจกรรมการลดรายจ่าย โดยต้องมีการหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตรวมถึงการสร้างเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ¹³

นอกจากนี้ในหนังสือเรื่องหนี้สินเกษตรกรไทย เขียนโดยวิทยา เจียรพันธ์ที่ อาจารย์ ดร. วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาโครงสร้างระบบภาษี สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ได้เขียนบทวิจารณ์หนังสือซึ่งสรุปจากรายงานผลการวิจัยของ ดร.วิทยา เจียรพันธ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายหลายประการคือ 1. ควรมีการรณรงค์ เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมของเกษตรกรที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของครัวเรือน โดยโครงการที่รัฐบาลควรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการลด-ละ-เลิก อบรมมุขโครงการสัจธรรมชีวิต และโครงการจัดทำบัญชีครัวเรือน 2. ควรรณรงค์ให้เกษตรกรมีการสะสมเงินออมเพื่อใช้เป็นเงินทุนของครัวเรือนและชุมชน ส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และในแต่ละชุมชนควรรวมตัวกันจัดตั้งธนาคารชุมชนท้องถิ่นเป็นของตนเองในระดับตำบล โดยให้ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของโดยการเป็นผู้ถือหุ้น๓. ให้ความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาของชาติ โดยให้ความสำคัญกับบุตรหลานของเกษตรกรที่เข้ามาศึกษาต่อ เพื่อให้เป็นกลุ่มเป้าหมายซึ่งจบออกไปเป็นผู้ประกอบการเกษตร หรือเกี่ยวเนื่องการเกษตรรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพทดแทนเกษตรกรรุ่นพ่อแม่ 4. ควรสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมภาคการเกษตร และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องการเกษตรของเกษตรกรที่ครบวงจร ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดของพืชผลทางการเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพของเกษตรกร และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันกับภาค

¹²ขนิษฐา วนะสุข จุฬารัตน์ ไชยะโก และภาวนิศร์ชวัลล์, หนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้, สัมมนาวิชาการเศรษฐกิจภาคใต้ปี 2557, 15 สิงหาคม 2557.

¹³มานิตย์ สิงห์ทองชัย และระติมา ภูริรุ่งภิญโญ, การบริหารจัดการหนี้สินภาคครัวเรือนตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าอ้ออำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี, การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4, ประจำปี 2557, "Rethink : Social Development for Sustainability in ASEAN Community" 11-13 มิถุนายน 2557, หน้า 337.

ธุรกิจอื่นได้ และ5. สถาบันการเงิน ควรทบทวนนโยบายการให้สินเชื่อ โดยมุ่งเน้นการให้สินเชื่อในรูปของสินเชื่อกลุ่มแทนการให้สินเชื่อรายบุคคล เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม โดยมีตัวแทนของกลุ่มชาวบ้านในการควบคุม และการตรวจสอบการกู้ยืมเงินและการชำระหนี้ของสมาชิกภายในกลุ่มกันเอง

ความเห็นของ ดร.วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล ต่อผลงานวิจัยนี้ที่น่าสนใจก็คือ 1. การที่อายุเฉลี่ยของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 51 ปี ซึ่งค่อนข้างสูง และบุตรหลานก็ไม่ได้ทำงานในภาคการเกษตร ซึ่งเป็นเครื่องชี้ว่าในอนาคตกำลังแรงงานภาคเกษตรจะลดลง ย่อมมีนัยต่อนโยบายด้านการเกษตรของประเทศ 2. โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีรายได้รวมสูงกว่ารายจ่ายรวม โดยรายได้ภาคเกษตรสูงกว่ารายจ่ายภาคเกษตร ขณะที่รายได้นอกภาคการเกษตรต่ำกว่ารายจ่ายนอกภาคการเกษตรแสดงให้เห็นศักยภาพการออมที่สามารถเพิ่มขึ้นได้ 3. เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ยที่สูงกว่าระดับหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนทั้งประเทศซึ่งสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ น่าจะเนื่องมาจากอาชีพทางการเกษตรมีความเสี่ยงมาก ทั้งความเสี่ยงด้านผลผลิตและระดับราคาซึ่งขึ้นกับปัจจัยภายนอก หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีย่อมนำมาซึ่งบ่วงวงจรแห่งการเป็นหนี้สินอย่างที่เห็นอยู่ไม่จบไม่สิ้น 4. การแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรเพียงแค่นั่นที่ระดับบุคคลคงไม่เพียงพอ ควรจะต้องใช้กลไกชุมชนและสถาบันอื่นเข้าร่วมด้วย การใช้วิทยาการสมัยใหม่ ด้านการผลิต การตลาด การเงิน เข้ามาเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายด้านการผลิต (ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าต้องเพิ่มปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชและสารเคมี แต่การใช้เกษตรอินทรีย์ก็เป็นการลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิตไปในตัว) 5. องค์กรที่จะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่ดีที่สุดก็คือ ธ.ก.ส. จำเป็นต้องปรับบทบาทตนเอง จากการเป็นผู้ให้สินเชื่อ มาเป็นหุ้นส่วนแห่งการพัฒนาที่จริง¹⁴

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการหนี้สินภาคประชาชนที่รัฐทำการส่งเสริม สนับสนุน หลากหลายมิติ มีกลไก และกระบวนการเพื่อมากมายที่ช่วยในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคเรื้อนหรือหนี้สินเกษตรกรไทยทั้งหมดได้เริ่มหันไปสู่การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมากยิ่งขึ้น ผนวกกับการลดต้นทุนการผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม และการลงทุนจากต่างประเทศน้อยลงทำให้เม็ดเงินจำนวนมหาศาลได้สูญหายไปสู่ประเทศเพื่อนที่น่าไว้วางใจกว่า ถึงแม้ว่าทางธนาคารแห่งประเทศไทยจะประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนถึงทิศทางต่อระบบการจัดการหนี้สิน แต่กระนั้น หนี้จากยุคอดีตทั้งในระบบและนอกระบบยังไม่สามารถจะจัดการได้หมด จนนำไปสู่การกำหนด เช่น กิจกรรมการลดต้นทุนการผลิตกิจกรรมการกระจายความเสี่ยง กิจกรรมการเพิ่มรายได้ กิจกรรมการลดรายจ่ายการรณรงค์ เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมของเกษตรกร การใช้วิทยาการสมัยใหม่สู่อุตสาหกรรมเกษตรมากขึ้นอาจจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความคุ้มค่าและมีความสามารถในการจ่ายหนี้ของภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมภายในประเทศก็

---

¹⁴วโรทัยโกศลพิศิษฐ์กุล,บทวิจารณ์หนังสือ หนี้สินเกษตรกรไทย, *Journal of the Association*, Vol.16 No.3 September - December 2011, December2011, p.173.

เป็นได้ดังนั้น ทั้งนโยบาย ข้อเสนอ และมาตรการต่าง ๆ ที่ออกมาเพื่อการขับเคลื่อนการแก้ไข ปัญหาการเป็นหนี้สินของเกษตรกรไทยยังคงดำเนินต่อไป หากแต่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ค่านิยม และทัศนคติเดิม ๆ ของเกษตรกรได้ การแก้ไขปัญหานี้สินก็ยังคงไม่หมดไป อย่างแน่นอน

วิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรไทย

จากสภาพปัญหานี้สินของเกษตรกรไทยที่มีหนี้สินภาคครัวเพิ่มขึ้นในทุกๆปีทำให้วิกฤติ ทางด้านคุณภาพชีวิต แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องการใช้เงินเพื่อการจับจ่าย ครอบครัวยิ่งเพิ่มขึ้นตามไปด้วย หากครอบครัวใดไม่สามารถจะแสวงหาเงินมาบำรุงเลี้ยงดูครอบครัว ใดก็ย่อมถึงคราวตกทุกข์ได้ยาก มีลำบากทั้งด้านตนเอง และครอบครัว อีกทั้งไม่สามารถจัดการ หนี้สินที่ยังคงอยู่ให้หมดไปจะทำให้สภาพกดดันทางสังคมยิ่งเพิ่มขึ้นติดตามไปด้วยจนบาง ครอบครัวถึงขนาดฆ่าตัวตายพร้อมลูก ๆ และภรรยาตั้งที่ข่าวออกมาตามหน้าหนังสือพิมพ์ แต่ ภาระนั้น การแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรไทยโดยภาครัฐบาลที่ผ่านมาแม้ว่าจะจัดโครงการปรับ โครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรของโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ โครงการประชณีย์ เพื่อสินเชื่อรายย่อย และโครงการอาสาสมัครที่ปรึกษาทางการเงินครัวเรือน (หมอหนี้) เป็นต้น แต่ ก็ยังไม่สามารถจะทำให้การจัดการหนี้สินลดลงไปได้ก็เพราะพฤติกรรมของเกษตรกรมีค่านิยม ทัศนคติที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปสิ่งเดิม ๆ ซึ่งปัญหาที่ค้นพบมากที่สุด 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ การ ดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด 1. ขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเงิน 3. สถานการณ์ฉุกเฉินแบบไม่คาด ฝัน และ 4. หวังรวยทางลัด เป็นต้น

ปัญหานี้สินของเกษตรกรไทยที่ค้นพบทำให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของ เกษตรกรที่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานของคุณภาพชีวิตที่ไปกว่านี้ทำ ให้ทุกรัฐบาลพยายามสร้างนโยบาย โครงการ แผนงบประมาณ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ หนี้สินภาคครัวเรือนลดน้อยลงไป แต่ภาระนั้นกลับทำให้พบข้อมูลที่น่าสนใจอย่างมากว่าการดำเนิน กิจกรรมดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริงในการดำเนินชีวิต เพราะฉะนั้น จาก สภาพปัญหานี้สินจะทำให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจถึงแนวทางที่รัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ ในการแก้ไขอย่างมากโดยเฉพาะโครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร โครงการ แก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ โครงการประชณีย์เพื่อสินเชื่อรายย่อย และโครงการอาสาสมัครที่ ปรึกษาทางการเงินครัวเรือน (หมอหนี้) เป็นต้นแต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จจึงทำให้มีความสนใจที่ จะเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรดังต่อไปนี้

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สินที่ 1 การส่งเสริมพฤติกรรมกาดำเนินชีวิตเกษตรกรอย่างมี ความสันโดษลดความเสี่ยงทางการเงินที่ไม่จำเป็นโดยเฉพาะพฤติกรรมกาติดการพนันทุก รูปแบบที่จะทำให้เกิดการสูญเสียเงินไปโดยใช่เหตุและนำพาตนเองไปสู่ที่การหมดเนื้อหมดตัวใน

ที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของเกษตรกรไทยมักจะมีเวลาในบางช่วงเวลาทำให้เกิดเวลาว่างจนต้องหากิจกรรมมาเสริมเติมเต็มด้วยกิจกรรมต่าง ๆ หนึ่งในนั้นก็คือ การพนัน ที่ทำให้เกิดความเสี่ยงทางการเงินอย่างมาก นอกจากนี้ พฤติกรรมการติดสุรายาเมา และยาเสพติดอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความเสี่ยงเรื่องเงินมีใช้น้อย เพราะหากใช้เงินไปโดยเปล่าประโยชน์ในทุก ๆ วันก็ไม่สามารถจะมีเงินเก็บถึงแม้ว่าจะเป็นเงินที่ไม่มากแต่เมื่อใช้ไปเงินไปเวลานานจะสูญเสียเงินสะสมไปมีใช้น้อย เช่น การดื่มสุราทุกวัน วันละ 50 บาท 30 วันจะตกอยู่ที่ 1,500 บาทแต่ปีหนึ่งจะเท่ากับ 18,000 บาท ซึ่งนี่เฉพาะใช้ในการดื่มสุราในแต่ละวันละวันเท่านั้นแต่ก็สามารถทำให้เกิดความเสี่ยงเรื่องเงินและสิ่งที่จะติดตามก็คือ โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อีกด้วยเพราะฉะนั้น การลดพฤติกรรมความเสี่ยงเรื่องเงินจึงเป็นการจัดการเงินสำหรับการชำระหนี้สินให้หมดไปได้ไม่ยาก เช่น เป็นหนี้สินพร้อมดอกเบี๋ยอยู่ที่ประมาณ 100,000 บาท หากสามารถลดพฤติกรรมการเล่นการพนันและการดื่มสุราต่าง ๆ จะมีเงินเหลืออยู่ที่ประมาณ 150 บาทต่อวันโดยเฉลี่ย เดือนหนึ่งสามารถเก็บเงินได้ถึง 4,500 บาทหนึ่งปีสามารถเก็บเงินได้ถึง 54,000 บาท ดังนั้น ภายในสองปีจะสามารถปลดหนี้สินจำนวน 100,000 บาทได้เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า การลดพฤติกรรมความเสี่ยงเรื่องเงินในการใช้จ่ายสามารถจะทำให้หนี้สินหมดไปได้อย่างแน่นอน

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สินที่ 2 การส่งเสริมความรู้ การศึกษา หรือเพิ่มความเข้าใจต่อระบบการจัดการเงินโดยเฉพาะการออมทรัพย์ในทุกรูปแบบซึ่งปัจจุบันน่าจะจะมีคำถามว่า หากไม่เงินแล้วจะเก็บอย่างไรซึ่งโดยธรรมชาติแล้วคนในโลกปัจจุบันจะไม่เงินตกถึงมือตนเองก็คงจะพูดไม่ได้เพราะเงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนสิ่งของที่สำคัญที่สุดไปแล้ว ทำให้เงินมีความสำคัญกับมนุษย์อย่างมากหากใครมีมากก็มีความสะดวกสบายมาก ใครมีน้อยก็ลำบาก เพราะฉะนั้น การจัดการเงินจึงเป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจต่อการจัดการสำหรับการใช้จ่ายในระยะยาวมากกว่าใช้เงินโดยขาดการวางแผน ซึ่งส่วนมากคนที่จะร่ำรวยได้จะมีวิธีการจัดการกับเงินอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทำให้เงินงอกเงยมากยิ่งขึ้นที่เรียกการลงทุนไปกับธุรกิจต่าง ๆ ดังคนเชื้อสายชาวจีนได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งมีได้มีทรัพย์สินอะไรมาแต่ด้วยความขยัน อดทน และรู้จักที่จะใช้เงินจนในปัจจุบันทั่วโลกจะมีคนเชื้อสายจีนเป็นผู้ควบคุมธุรกิจระดับประเทศในหลายประเทศก็เพราะรู้จักที่จะใช้เงินทำงาน ซึ่งแตกต่างไปจากคนไทยที่นิยมใช้แรงในการทำงานจะไม่มีความรู้เรื่องการใช้จ่ายในการทำงาน จึงต้องทำงานอยู่อย่างนั้น เมื่อทำงานไปเรื่อย ผ่านกาลเวลา ค่าของเงินมันเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปีแต่การทำงานกลับได้รับเงินเท่าเดิมจึงไม่พอใช้จ่ายในครอบครัวสุดท้ายก็ต้องกู้หนี้ยืมสินมากมายก็เพราะการจัดการเงินไม่เป็นนั่นเอง ดังนั้น การจัดการเงินจะต้องรู้จักใช้เงินหากบางครอบครัวก็แผนไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ยังมีอีกหลายครอบครัวที่ยังขาดความรู้ซึ่งทางหน่วยงานราชการ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินจะต้องออกมาให้ความรู้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนทราบถึงการจัดการเงินอย่างปลอดภัยไม่มีความเสี่ยงในอนาคต นอกจากนี้ ฝ่ายประชาชนก็ต้องคิดสร้างระบบการจัดการเงินของตนเอง เช่น การแบ่งเงินออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งสำหรับการลงทุนประกอบธุรกิจหรือลงทุนหรือเกษตรกรรมในปีต่อไป ส่วนที่ 2 การเลี้ยงดู

ตนเอง ครอบครัว และญาติมิตรสหาย และคนอื่น ๆ ส่วนที่ 3 สะสมเก็บออมให้มากที่สุด แม้เพียงเล็กน้อยก็ต้องเก็บสะสมไปเรื่อย ๆ เพื่อไว้รักษาตนเองในยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรืออุบัติเหตุฉุกเฉิน หรือการทำประกันสุขภาพ หรือประกันชีวิตของตนเอง และส่วนที่ 4 เพื่อการท่องเที่ยว การกีฬา การันทนาการ และการพักผ่อนในยามแก่ชรา เป็นต้น ซึ่งวิธีการจัดการเงินทั้ง 4 ส่วนเป็นวิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เกิดประโยชน์สำหรับผู้ที่ไม่ว่าจะจัดการอย่างไรกับเงินของตนเอง

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สินที่ 3 การเพิ่มวินัยในการชำระหนี้สินได้ตลอดอายุตามเงื่อนไขที่ระบุไว้อย่างทันเวลาซึ่งเป็นเรื่องปกติทั่วไปที่เกษตรกรจะต้องชำระเงินตามกรอบระยะเวลาจนกว่าจะหมดไปจากจำนวนที่กู้ไป แต่กระนั้นก็เป็นส่วนใหญ่อีกเช่นที่เกษตรกรไทย จึงไม่สามารถชำระหนี้สินที่คงค้างไว้กับธนาคารของรัฐ หรือหนี้สินนอกระบบได้ตามกรอบระยะเวลาทำให้เกิดความเครียดถึงขนาดฆ่าตัวตาย เพราะฉะนั้น การเพิ่มวินัยในกาชำระหนี้สินอาจจะทำให้ความเข้าใจระหว่างผู้กู้กับผู้ให้กู้เกิดความเข้าใจระหว่างกันมากยิ่งขึ้น ด้วยการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับศักยภาพผู้กู่ว่ามีความสามารถในการชดใช้หนี้สินได้มากเพียงใด หรือประวัติผู้กู้โดยรวมทั้งหมด หนึ่งในนั้นก็เป็นเรื่องของวินัยในการจ่ายหนี้สิน เพราะวินัยในการจ่ายหนี้เป็นเรื่องหลักที่ผู้ให้กู้ยังมีความเชื่อมั่นว่าผู้กู้จะไม่โหก และสามารถทำตามสัญญาได้ตลอดอายุของสัญญานั้น ๆ ซึ่งแม้ว่าจะผิดพลาดไปบ้างแต่ด้วยสถานการณ์หรือสิ่งที่ไม่ตั้งใจได้เกิดขึ้น เช่น อุทกภัย वादภัย เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทำให้เกิดความล่าช้าในการชดใช้หนี้สินซึ่งสามารถให้อภัยได้ จึงต้องมีการวางแผนเพื่อการชำระหนี้สินให้หมดไปด้วยการกำหนดวินัยหรือกรอบการชำระหนี้สินได้ตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น การชำระหนี้สิน รายวัน รายเดือน รายปี หรือทุก ๆ 2 ปี เป็นต้น นอกจากนี้วินัยการจ่ายหนี้สินฝ่ายภาครัฐเองก็มีการผ่อนปรนอย่างมากเพราะที่ผ่านมาได้มีนโยบายหลายทิศทางเพื่อการชะลอหนี้สินของเกษตรกร หรือการพักชำระหนี้สิน เป็นต้น จะกลายเป็นเรื่องการสนับสนุนให้เกษตรกรไทยชะล่าใจจนไม่มีเงินไปใช้หนี้เมื่อครบสัญญา ดังนั้นการเพิ่มวินัยการชำระก็เป็น การเพิ่มสติจะให้กับตนเองซึ่งอย่างน้อยจะต้องเก็บเงินไว้บางส่วนถึงแม้ว่าจะไม่ครบตามจำนวนในแต่ละงวดก็สามารถพูดคุยกันเพื่อให้เห็นถึงความตั้งใจในการชำระหนี้สินและสามารถได้รับความเมตตาจากผู้ให้กู้ที่ไม่หน้าเลือดจนเกินไปนัก อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงความจริงใจและความเชื่อถือจากภาครัฐได้อีกด้วย

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สินที่ 4 การจัดตั้งกองทุนสำหรับการจัดสวัสดิการของเกษตรกรไทยให้คล้าย ๆ กับข้าราชการ ซึ่งเป็นการเสนอมุมมองในฐานะเกษตรกรไทยเป็นกระดูกสันหลังของชาติที่ชาวไทยได้ลิ้มไปแล้ว ในหลาย ๆ ประเทศต่างยอมรับในอาชีพเกษตรกรรวมว่าเป็นผู้ที่สร้างอาหารให้กับประชาชนในชาติและให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตภายใต้อาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรวม แต่หากกลับมามองประเทศไทยซึ่งเกษตรกรมีเป็นจำนวนมากได้ละความพยายามละทิ้งอาชีพของตนเองเพื่อเข้ามาสู่แรงงานภาคอุตสาหกรรม ทำให้เห็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญว่าประเทศไทยมิได้สนใจโดยดีต่อผู้มีอาชีพเกษตรกรรวมแม้แต่น้อย และต่างก็เป็นยอมรับด้วยเช่นกันว่าอาชีพเกษตรกรรวมโดยเฉพาะชาวนายังปลูกข้าวมากเท่าไรยังเป็นหนี้มากขึ้นเท่านั้น หรือปลูกข้าวให้

ผู้อื่นกิน แต่คนปลูกข้าวกลับไม่มีข้าวกิน เพราะต้องขายเพื่อได้เงินมาใช้จ่ายในครอบครัวหรือใช้จ่ายหนี้สินที่กู้มาเพื่อการลงทุนแต่สุดท้ายก็ไม่สามารถจะปลดหนี้สินลงไปได้ทำให้ทั้งเงินต้นและเงินดอกไม่มีคงเหลือในระบบบัญชีของเกษตรกรไทยทำให้เมื่อเวลาเจ็บป่วยจึงต้องกู้หนี้สินกันต่อไปทำให้เกษตรกรไทยไม่มีหนทางที่จะหลุดไปจากวงจรของหนี้สินตลอดชีวิต เพราะฉะนั้น การยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรไทยจึงน่าจะเป็นหนทางที่ดีที่สุดที่สามารถจะให้กำลัง สามารถเยียวยา และจัดสวัสดิการที่สามารถกระทำได้ในรูปแบบของการจัดการเก็บเงินสะสมไว้กับกลุ่มออกทรัพย์หรือกลุ่มการจัดการเรื่องของปันผลหรือเงินต่างตอบแทนที่เกิดจากอาชีพและงบประมาณรายได้จากรัฐที่สมทบทุนเข้าไปช่วยเหลือในแต่ละปีก็น่าจะสามารถทำให้เกษตรกรมีเงินบางส่วนสำหรับการส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษา มีเงินสำหรับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยไข้ มีเงินบางส่วนสำหรับการดำเนินชีวิตไปได้ในช่วงขณะ เป็นต้น

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สินที่ 5 มาตรการลดความอยากได้ อยากมีในการทำงานสบาย เพื่อป้องกันความร่ำรวยทางลัดพฤติกรรมของเกษตรกรไทยหรือของคนไทยในเรื่องของการพนันทุกรูปแบบ การดื่มสุรายาเมา และการละเล่นต่าง ๆ แม้ในบางยุคอดีตที่ผ่านมาคนไทยก็มีพฤติกรรมเหล่านี้ทั่วทุกมุมเมืองทำให้คนไทยรักที่จะสบาย แสวงหาเงินทองมาใช้จ่ายอย่างไม่ขาดมือและไม่สนใจวิธีการแสวงหา ซึ่งนำพาเกษตรกรไปสู่กิจกรรมดังกล่าว เพราะการมีอาชีพเกษตรกรรมย่อมมีเวลาพักผ่อนนานเป็นเดือนๆ หรือคราวละหลายวันทำให้แต่ละวันในช่วงยามว่างก็พากันไปเล่นการพนันจนในที่สุดหมดเนื้อหมดตัว และการสร้างหนี้สินตามมาในที่สุด อีกพฤติกรรมอื่น เช่น การดื่มสุรายาเมาทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามที่กำหนดค่อยเลื่อนไปเรื่อย ๆ เพราะยิ่งเครียด ยิ่งดื่ม เพราะยิ่งดื่มก็ยิ่งจน จนในที่สุดก็ไม่ทันฤดูกาล หรืออาจจะไม่เพียงพอต่อการจ่ายหนี้สิน รวมทั้งพฤติกรรมความอยากได้ในวัตถุหรือสิ่งของที่มีราคาแพงมากโดยเฉพาะการเลี้ยงลูกด้วยเงินในบางครอบครัวจนทำให้สายเลือดแห่งเกษตรกรกลับกลายเป็นสายเลือดแห่งความขี้เกียจ และพฤติกรรมการค้าขายสิ่งผิดกฎหมายเพราะความอยากจนจึงต้องทำอาชีพนี้ จนบางคนที่ถูกจับได้มักจะอ้างมันหนักเลยมีได้หรือมีความจำเป็นจริง ๆ ซึ่งข้ออ้างเหล่านี้มักอ้างไม่ขึ้นอย่างแน่นอน และพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ทำให้เกษตรกรไทยรักความสบายมากกว่าการมีอาชีพทำไร่ทำนา เพราะฉะนั้น ภาครัฐอาจจะต้องเร่งกำหนดนโยบายและแผนเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรไทยให้สามารถดำรงตนในชีวิตตามแบบอย่างที่ดี ด้วยการปราบปรามพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในช่วงที่ 1 ซึ่งมีการระแວดระวังทั่วทุกพื้นที่ ในช่วงที่ จะต้องส่งเสริมกิจกรรมแสวงหารายได้เพิ่มเติมในช่วงเวลาว่างจากการทำไร่ทำนาเสร็จแล้ว ในช่วงที่สามอาจจะต้องส่งเสริมการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปเพื่อให้เกิดเวลาว่าง และสามารถนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น และช่วงสุดท้ายอาจจะต้องมีการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในที่สุดซึ่งเป็นการลดพฤติกรรมความอยากได้ ลดความอยากมี ลดความอยากเด่นออกไป และลดการใช้จ่ายเงินให้น้อยลงก็เป็นแนวทางควรดำเนินการต่อไป

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์บทความเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยทำให้เห็นว่าแนวโน้มหนี้สินครัวเรือนไทยคาดว่าจะยังขยับ และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอันเป็นห่วงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทย เพราะการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยโดยภาครัฐบาลที่ผ่านมาแม้ว่าจะจัดโครงการโครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร โครงการแก้ไขปัญหาหนี้ครอบครัว โครงการโปรชนีย์เพื่อสินเชื่อรายย่อย และโครงการอาสาสมัครที่ปรึกษาทางการเงินครัวเรือน (หมอหนี้) เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถจะทำให้การจัดการหนี้สินลดลงไปได้ก็เพราะพฤติกรรมของเกษตรกรมีค่านิยม ทศนคติที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปสิ่งเดิม ๆ ในปัญหาที่ค้นพบมากที่สุด 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ การดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดเช่น การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การใช้จ่ายของแพงโดยใช่เหตุ และการใช้เวลาว่างในทางไม่เป็นประโยชน์ 1. ขาดความรู้ ความเข้าใจและการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเงิน อันเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องทราบด้วยการจัดการเงินให้ดีที่สุด 2. สถานการณ์ฉุกเฉินแบบไม่คาดฝัน เช่น อุทกภัย วาตภัย อุบัติเหตุต่าง ๆ การเจ็บไข้ได้ป่วย และอื่น ๆ อันส่งผลต่อการเกิดกรณีฉุกเฉิน และ 3. หวังรวยทางลัด เช่น ด้วยการเล่นการพนัน การดื่มสุรายาเมาต่าง ๆ การค้าขายสิ่งเสพติด เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยซึ่งอาจจะมิใช่เพียงเกษตรกรเท่านั้นที่สามารถจัดการปัญหาหนี้ได้ด้วยตนเองแต่ภาครัฐจะต้องเข้ามาช่วยกันพยุงเกษตรกรไทยให้ก้าวเดินต่อไปอย่างมั่นคงและปราศจากหนี้สินและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันเป็นสิ่งที่คุณไทยต้องการถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคและปัญหาหลายประการก็ตามแต่หากทั้งเกษตรกรและภาครัฐร่วมมือกันเพื่อการจัดการหนี้สินก็จะเป็นมิติใหม่และโอกาสทองสำหรับเกษตรกรไทยที่มีกำลังใจสู้กับหนี้สินและการดำเนินชีวิตซึ่งในส่วนของเกษตรกรอาจจะต้องลดพฤติกรรมเสี่ยงทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่การสูญเสียเงินทองโดยมิใช่เหตุจำเป็นเช่น การซื้อสินค้าที่ไม่จำเป็นมากนัก การซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ราคาแพงจนเกินไป และไม่ใช้จ่ายเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรยังจะต้องเพิ่มองค์ความรู้ในการจัดการเงินอย่างเป็นระบบ เพราะในโลกปัจจุบันการเงินมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้ต้องใช้เงินอย่างระมัดระวังมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดแบ่งเงินออกเป็น 4 กอง 1. สำหรับการใช้จ่ายเพื่อการดำเนินชีวิต 2. เพื่อการลงทุนธุรกิจ 3. เพื่อการเลี้ยงดูตนเองครอบครัว ญาติมิตร 4. เพื่อการเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น และการรักษาเวลาเจ็บป่วย 5. เพื่อการท่องเที่ยว การกีฬา การสันทนาการ และการพักผ่อนในยามแก่ชรา เป็นต้น รวมทั้งแนวทางสำหรับการเพิ่มวินัยในการชำระหนี้สินด้วยการพักชำระหนี้จากสาเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ รวมทั้งการประนีประนอมหนี้สินครอบครัวให้กับเกษตรกร กำหนดกรอบการชำระหนี้ตามความสามารถของแต่ละครอบครัวแต่อย่างน้อยจะต้องทำให้เกษตรกรไทยมีสัจจะแก่ตนเองในการชำระหนี้ ในขณะที่ภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลการจัดตั้งกองทุนสำหรับการจัดสวัสดิการของเกษตรกรไทยให้เหมือนกับข้าราชการ เพราะที่ผ่านประเทศไทยมีค้อยให้เกียรติหรือยกย่องอาชีพเกษตรกรทำให้อาชีพนี้เป็นอาชีพที่ใคร ๆ ไม่ต้องการจะเป็นและจะต้องทำงานหนักตลอดทั้งวันจึงหันมาประกอบอาชีพใน

ลักษณะอื่น ๆ เพราะยิ่งทำอาชีพเกษตรกรรมนี้ก็ยิ่งเกิดความจนอยู่อย่างนั้น ดังนั้น การจัดการสวัสดิการของอาชีพเกษตรกรจะเกิดขึ้นในรูปแบบของสหพันธ์หรือ สหกรณ์หรือในรูปของกองทุนสวัสดิการเกษตรกรไทย ซึ่งจะสามารถเข้ามาดูแลให้เกษตรกรไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งมาตรการลดความอยากได้ อยากมีในการทำงานสบายเพื่อร่ำรวยทางลัด ซึ่งอาจจะผิดกฎหมายบ้านเมืองเพราะสภาพการณ์ที่บีบคั้นให้กระทำสิ่งผิดกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด การเล่นการพนัน เป็นต้นที่นำไปสู่การถูกจับ การลงโทษและการเป็นหนี้สินต่อไปเพราะฉะนั้น ทั้งภาครัฐและเกษตรกรควรต้องทำงานร่วมกันเพื่อการจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยให้มากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะสนับสนุน การส่งเสริม การจัดสวัสดิการให้กับเกษตรกรไทยมากยิ่งขึ้นและเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีวินัยต่อเอง การลดการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือย การจัดการทรัพย์สินให้ถูกต้องลดความเสี่ยงได้ และการหยุดการเล่นการพนัน การค้าขายยาเสพติด รวมทั้งการเสพยาเสพติดทั้งหลาย ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินจะอยู่ที่พฤติกรรมของเกษตรกรไทยเองและการสนับสนุนจากภาครัฐที่จะเป็นโอกาสให้กับเกษตรกรไทยสามารถปลดหนี้สินได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจสำนักงานสถิติพยากรณ์. พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ.ศ.2554. รายงานการศึกษา.สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555.
- ชนิษฐา วนะสุข จุฬารัตน์ โฆชะโก และภาวนิศร์ชวัลล์.หนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้. สัมมนาวิชาการเศรษฐกิจภาคใต้ปี 2557, 15 สิงหาคม 2557.
- จารุมาส ปาละรัตน์และกมลทิพย์ ละออกิจ.หนี้ครัวเรือนภาคเหนือ : ทางออกด้วยการให้ความรู้ทางการเงิน. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2558.
- ประสงค์ พูนธเนศ.นโยบายภาครัฐในการบริหารหนี้ของระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.ปีที่ 32. ฉบับที่ 6. พฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2556.
- พลิษฐ์ โชติวัฒนกุล, หนี้สินครัวเรือน.การประชุมเชิงปฏิบัติการแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัวพ.ศ. 2557 – 2564 สู่ การปฏิบัติ.ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2557.
- มานิตย์ สิงห์ทองชยันและระติมา ภูริรุ่งกัญญา.การบริหารจัดการหนี้สินภาคครัวเรือนตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าอ้ออำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี.การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557. “Rethink : Social Development for Sustainability in ASEAN Community” 11-13 มิถุนายน 2557.

วโรทัยโกศลพิศิษฐ์กุล.บทวิจารณ์หนังสือ หนังสือเกษตรกรไทย.**Journal of the**

Association. Vol.16 No.3 September - December2011December2011.

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.หนังสือของคนไทย.หนังสือพิมพ์

คม ชัด ลึก.ฉบับวันศุกร์ที่ 25 กรกฎาคม 2557.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย.กสิกรไทยคาดหนี้ครัวเรือนปี 58 เพิ่มขึ้นในอัตราชะลอลงกว่า 5 ปี ที่ผ่านมา.

หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ.ฉบับวันพฤหัสบดี ที่ 31 มีนาคม 2559.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.สถานการณ์หนี้ครัวเรือนไม่เป็นอุปสรรคต่อมาตรการสนับสนุน

เศรษฐกิจ.ข่าวกระทรวงการคลัง. วันที่ 11 มีนาคม 2559.

สำนักบริหารงานสารสนเทศสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.ประมวลผลข้อมูลและมติคณะรัฐมนตรี.

2554. (เอกสารอัดสำเนา).

Pischke, J. S. **Individual Income.**Incomplete Information and Aggregate

Consumption.Econometrica. 1995.

Modigliani, F. **Life Cycle.**Individual Thrift and Wealth of Nations. (American Economic

Review, 1986.